

Când medierea transformă judecătoria și justiția

*Béatrice Brenneur,
Vicepreședinte și fondator al
Grupului European al Judecătorilor
pentru Mediere (GEMME)*

Because of its specific methods that authorize the mediator to have separate discussions with each of the parties, mediation permits tension to fall and brings flexibility to the judicial process.

Contradictory proceedings do not apply in mediation. The mediator may speak alone with the party and not reveal to the other the content of the discussion. This flexibility cannot be imagined in a judicial proceeding. It requires however guarantees on the ethics of the mediator. That is why it is important that mediators adhere to Codes of Ethics. Mediation must not be an obstacle to a fair trial within the meaning of Section 6 of the European Convention.

Mediation is a mode of regulation of conflicts. It brings a modern response to the crisis of our society and of Justice.

Către o evoluție a actului de justiție?

Instituția noastră judiciară se află într-o completă schimbare și aspiră la mai multă modernitate. Există disconfort în sistemul judecătoresc, ceea ce reprezintă reflecția societății noastre.

Provenim dintr-o perioadă în care majoritatea conflictelor își găsesc rezolvarea în familie, la școală sau în biserică. Criza autorității morale a acestor instituții a produs o explozie a litigiilor în marea majoritate a țărilor europene. Oare am devenit incapabili să ne rezolvăm conflictele fără să apelăm la un judecător?

Observăm astăzi o evoluție în actul de justiție. Concilierea efectuată de

către judecător și medierea încredințată unei terțe persoane sunt unelte în plus pentru judecători care să le permită să își îndeplinească misiunea lor. Cum îl vor face pe judecător aceste unelte să-și reconsidere rolul său tradițional, acela de a soluționa procesul în concordanță cu legea și să-i adauge un obiectiv mai îndepărtat – contribuția la pacea socială.

M-am întrebat mereu dacă justiția noastră nu ar fi mai nobile/măreață dacă un judecător, în loc să analizeze

consecințele litigiului, ar căuta cauza principală a acestuia.

Ne închidem în obiceiuri stereotipe. Prea des, fără să fie parte în cauză, judecătorul se plasează în centrul litigiului și îl soluționează conform propriei sale percepții. Totuși, când părțile din litigiu sunt invitate să lase la o parte metoda jurisdicțională de soluționare a litigiului lor în care sunt încorsetate, pentru a-și lua înapoi viața în propriile mâini, părțile se plasează iarăși în centrul litigiului.

Tratează cauza conflictului

Litigiul ia naștere rareori în termeni juridici. Sensul și soluția sa se găsesc în suferința unei persoane. Aceasta din urmă, o dată tradusă în termenii reci și impersonali ai dreptului, dispăre complet din dezbaterile procesului, deși este din ce în ce mai prezentă și mai chinuitoare pentru acea persoană. O ființă umană nu poate fi transformată într-o ecuație juridică. Când judecătorul a dat decizia, a lăsat intactă partea invizibilă a icebergului, care, de altfel, este cea mai importantă și reprezintă centrul emoțiilor.

Am regretat deseori că răspunsul juridic pe care l-am dat într-un dosar a rezolvat doar mica parte vizibilă a icebergului și că restul rămâne nesoluționat, în zonele intime ale unei ființe, gata să reapară la cea din urmă posibilitate. Poate reapărea mai târziu și poate crea, între aceleași părți, noi litigii pe o bază juridică diferită. Acesta este „cercul vicios” care se transformă într-un „lanț”, atâta timp cât cauza problemei nu a fost rezolvată.

Tot ceea ce este viu implică mișcare

Dacă totul presupune mișcare, hotărârea judecătorească care pune

capăt litigiului nu poate fi mereu un răspuns satisfăcător. Cineva care se concentrează pe fiecare cuvânt al deciziei tinde spre imobilitate. Pentru a soluționa un proces, judecătorul trebuie să îi reducă complexitatea și să simplifice conflictul. Acesta trebuie să îl introducă într-un cadru juridic. Modalitatea clasificării nu permite forțelor interactive să evolueze. Aspectul static al judecării se îndepărtează de aspectul evolutiv al conflictului uman. Litigiul soluționat de către judecător reprezintă traducerea juridică a fotografiei unei situații la un moment dat. În acest sistem binar care creează un câștigător și un învins, părțile vor concura pentru a obține „moartea judiciară” a adversarului. Cum este posibil să se integreze dinamismul pentru a transforma aspectul static al judecării?

Nu există alte metode care să permită metamorfoza procesului, dându-i viață?

Restaurarea păcii sociale

În timpul unui proces dosarul se află în prim-plan. Este redus la o grămadă de hârtii care reflectă viața în mod imperfect. Cel mai priceput avocat, deoarece este primul care înțelege procesul și a constituit probele, poate pregăti ușor cel mai bun caz. Fiecare parte își apără cazul prin înăbușirea a ceea ce este negativ și determinându-l pe expozant să spună ceea ce dorește. În această comedie în care fiecare își prezintă versiunea lui, totul sună fals. Cum poate pacea să apară din această justiție la antipozii adevărului? Din această cauză Pierre Drai, primul Președinte al Curții de Casație, a exclamat: „Este Justiția fără Pace tot Justiție?”.

Cred ca judecătorul poate avea un rol care să permită părților să înțeleagă mai bine motivele profunde care au dus la nașterea litigiului. Nu ar putea acesta să determine cele două părți să confrunte versiunile poveștii lor comune încât să scrie împreună scenariul final al filmului lor? Misiunea judecătorului, așa cum mi-o imaginez eu, include aducerea concetățenilor la această recunoaștere, apoi să-i ajute să-și asume responsabilitatea să găsească singuri o soluție pentru conflictul lor. Aceasta presupune o transformare a rolului judecătorului.

Când într-un proces mi se pare că este mai indicat un dialog decât aprobarea unei judecăți, am două opțiuni:

- ori aplic Secțiunea 21 a Codului de procedură civilă care îi dă judecătorului „misiunea de a concilia părțile” și conduc concilierea, recurgând, dacă este necesar, la „înfățișarea părților în persoană”. (am pus astfel în loc „noua conciliere judiciară”)

- sau, în cadrul Secțiunii 131-1 a Codului de procedură civilă, propun o mediere, care, dacă este acceptată, va fi încredințată de către judecător unui mediator independent și va fi ținută confidențial.

„Noua Conciliere Judiciară”

Am fost instruit în tehnicile medierii și comunicării și am încercat să le aplic în îndeplinirea îndatoririlor mele ca judecător.

O dată am oprit pledoariile când am aflat că acel proces era al paisprezecelea în epopeea acelei familii, iar celelalte procese erau pendinte. Dacă cele 13 hotărâri nu au pus capăt conflictul din familie, cum îi va inversa cursul decizia mea din cel

de-al paisprezecelea, când se știe că există alte 13 procese pendinte? Le-am propus părților să încercăm împreună să găsim o soluție globală acceptabilă pentru toți.

Prin aplicarea Secțiunii 21 a Codului de procedură civilă care îi acordă judecătorului misiunea de a concilia părțile, am fost pe deplin în rolul dat de către legiuitor. Părțile au venit cu avocații lor și ne-am așezat împreună la masă. Trei ore mai târziu am reușit să negociem o înțelegere care a înlocuit hotărârea judecătorească. De asemenea, toate părțile au renunțat în totalitate la multiplele procese aflate pe rolul mai multor instanțe, un semn vădit al pacificării relațiilor.

Secțiunea 21 a Codului de procedură civilă permite astfel găsirea unei soluții atunci când hotărârea, fondată pe drept, nu satisface pe deplin sau când are consecințe care sunt în mod evident ofensive sau excesiv de severe, în special dintr-un punct de vedere uman. Totodată permite abordarea dificultăților în executarea deciziei atunci când este previzibil că nu vor fi primite bine, că vor fi executate în mod incorect, tratate în mod greșit iar astfel va crea mai mult rău decât bine. În favoarea începerii dialogului, Secțiunea 21 devine astfel o unealtă privilegiată astfel încât să nu întrerupă legături în viitor.

Concilierea din Secțiunea 21 a Codului de procedură civilă este o unealtă revoluționară care este foarte puțin aplicată în practică de către judecători. În scopul de a o dezvolta, acord multe ore ascultării părților din proces. Respect confidențialitatea a ceea ce este spus în fața mea prin nejudicarea cazului atunci când părțile nu ajung la o înțelegere.

Când părțile lasă la o parte metoda jurisdicțională de soluționare a litigiului, pentru a-și lua viața înapoi în propriile mâini, ele se plasează din nou în centrul litigiului. Judecătorul poate avea rolul să permită părților să înțeleagă mai bine motivele profunde care au dus la nașterea litigiului.

Este o nouă formă de conciliere judiciară pe care am botezat-o „noua conciliere judiciară”. Este condusă de un judecător specializat în tehnici de comunicare, care își face timp să asculte și care face părțile să vorbească. El nu soluționează procesul dacă concilierea nu se termină în mod favorabil pentru a rămâne credincios promisiunii absolutei confidențialității pe care a făcut-o părților. Dacă nu intervine nicio înțelegere, alt judecător preia cazul fără să cunoască ceea ce a fost declarat în timpul concilierii. Astfel părțile vor putea să se exprime liber, fără teama de a fi judecate.

Am petrecut trei ore încercând concilierea într-un caz. Dar dacă număr și orele petrecute de colegii mei de la prima instanță, timpul pe care l-aș fi petrecut pentru studierea dosarului, ascultând pladoariile, redactarea hotărârii, fără a lua în calcul noile procese ce s-ar putea naște între aceleași părți nesatisfăcute de hotărâre, cred că generalizarea acestei practici ar permite o economie prețioasă a timpului pentru instituția judiciară.

În Quebec, Norvegia, Belgia și în alte țări europene această practică este mai dezvoltată decât în Franța:

judecătorul însuși încearcă să restabilească dialogul între părți pentru a le permite să-și gestioneze emoțiile și să găsească o soluție viabilă care să nu mai genereze alte conflicte în viitor.

Judecătorii canadieni și norvegieni au dezvoltat o practică de conciliere judiciară în probleme de natură familială: se ajunge la o înțelegere în aproximativ 80% din cazuri, iar alte conflicte viitoare inerente rupturii create în relațiile interpersonale au fost aplanate în mare măsură.

Colegii noștri olandezi au dezvoltat concilierea prin recurgerea la înfățișarea personală a părților: aproape 9 cazuri din 10 fac obiectul unei astfel de apariții în fața judecătorului care a fost format în tehnici de comunicare. Ca în orice țară, cultura și practica au favorizat o influență particulară: în acest caz, este vorba mai degrabă de o tranzacție prin intermediul avocaților decât o conciliere efectuată de judecător, împreună cu părțile. O treime din cazuri se încheie printr-o tranzacție.

De când am aplicat „noua conciliere judiciară” și am auzit părțile mulțumindu-mi pentru că le-am permis să vorbească una cu alta, rolul meu ca judecător a atins o nouă dimensiune: dincolo de scurta finalitate pe care o reprezintă luarea deciziei, se axează mai mult pe restaurarea păcii sociale. Din cauza nefericirii lor, concetățenii mei m-au determinat să-mi regândesc misiunea mea ca judecător.

În recurs, când pun în aplicare o procedură de conciliere, prin aplicarea Secțiunii 21 din Codul de procedură civilă, întâlnirea pe care o am cu părțile nu se dublează cu medierea. Mă limitez mai mult la conflictul juridic cu care am fost investit. Chiar dacă încerc să-l înțeleg într-o manieră mai globală, nu

pot explora, la fel de elaborat cum ar putea un mediator, conflictul interpersonal dintre părți. Nu am timpul să ascult toate persoanele implicate în conflict, a cărui soluționare le va modifica cursul existenței. Și, de asemenea, în desfășurarea concilierii din fața mea părțile nu vor învăța să vorbească una cu cealaltă, așa cum ar face-o într-o mediere.

Medierea judiciară

Judecătorii au favorizat implementarea medierii încă din anii '70, după ce au constatat că anumite decizii bazate pe drept nu au satisfăcut pe deplin părțile și au făcut iluzorie orice speranță de reînnoire a legăturilor.

Primele medieri au fost ordonate pe baza Secțiunii 21 a noului Cod de procedură civilă, prin care a intrat în atribuțiile judecătorului și concilierea părților. Legea din 8 februarie 1995 privind organizarea medierii, a detașat-o de conciliere și a transformat-o într-un mod specific de soluționare a conflictelor.

După Guy Canivet, primul Președinte al Curții de Casație, o dată cu medierea „a ieșit la iveală o concepție modernă a Justiției, o Justiție care observă, care facilitează negocierea, care ia în considerare punerea în executare, care salvează relațiile viitoare dintre părți, care conservă țesutul social”.

În concordanță cu Secțiunea 113-1 din Codul de procedură civilă, încă de la legea franceză privind medierea judiciară din 1995: „judecătorul investit cu litigiul poate, după ce a primit consimțământul părților, să desemneze o terță persoană pentru a asculta părțile și a le confrunta punctele de vedere astfel încât să le permită să găsească o soluție conflictului care le dezbină”.

Soluționarea conflictului

Când Legea din 1995 și Decretul său de aplicare din 1996 (care a devenit Secțiunea 113-1 și următoarele din Codul de Procedură Civilă) privind medierea au fost promulgate, această măsură a fost prezentată în Franța de către autoritățile publice ca o măsură destinată să elibereze instanțele: gravă eroare! Rezultatul a fost ridicarea scuturilor de către judecătorii care au văzut în aceasta începutul justiției la reducere.

Realitatea este foarte diferită: medierea este o măsură de soluționare a conflictelor care are ca scop o Justiție de calitate, mai flexibilă și mai modernă.

Dezvoltarea științelor umane a arătat că este necesar să i se acorde judecătorului unelte suplimentare astfel încât, ființa vătămată să poată să se refacă singură, viitoarele relații să poată fi conservate, conflictul să poată fi aplanat iar părțile, care și-au asumat responsabilitatea să-și găsească singure o soluție, pe cât de apropiată posibil de interesele lor și tot pe atât de depărtată de violența și publicitatea debaterilor judiciare. Una dintre aceste unelte privilegiate este medierea.

Rar se întâmplă ca un conflict să se limiteze la părțile implicate în proces: neînțelegerile dintre cuplurile care divorțează afectează întreaga familie, litigiile de muncă au repercusiuni și asupra apropiaților angajaților concediați precum și asupra întregii afaceri, litigiile comerciale privesc toate părțile implicate în relațiile de afaceri și pot determina încetarea acestora din urmă, în timp ce, în unele cazuri, se ajunge chiar la încetarea definitivă a afacerii.

Medierea ia în considerare toate aspectele conflictului, privit ca un întreg. Aduce laolaltă toți actorii implicați în

conflict. Va permite părților, nu să-și renege sau să-și uite trecutul, ci să creeze din nou între ele alte relații, prin intermediul cărora să fie conservat tot prin ce au trecut.

Pot afirma că în numeroase cazuri medierea a permis rezolvarea conflictului, iar singurul regret arătat de către părți, la finalul procedurii, a fost acela că nu li s-a propus această metodă mai devreme.

Prin abandonarea punctului de vedere în care trebuie să știi cine a avut dreptate și cine a greșit, cine a fost călăul și cine a fost victima, pentru a da satisfacție nevoilor și intereselor lor fundamentale, aceste persoane au găsit un alt răspuns (o altă modalitate) care să le rezolve conflictul.

Un aranjament „câștig-câștig”, în concordanță cu interesele părților

Medierea permite părților să se elibereze de termenii litigiului și să găsească o înțelegere în concordanță cu interesele lor. În timp ce soluția litigiului, prin aplicarea regulilor dreptului, este rigidă, soluția găsită prin mediere este flexibilă, inovativă și pragmatică, și astfel, mai bine adaptată la interesele fiecărei părți.

S-a întâmplat în medierea dintre un angajat și un angajator ca cel din urmă să-l reangajeze pe cel dintâi sau să-l ajute să-și găsească un loc de muncă folosindu-se de relațiile sale din mediul afacerilor sau chiar prin finanțarea unei firme de recrutare de angajați.

Într-un caz, un angajat concediat pentru că a schimbat afacerea angajatorului, în timpul medierii a abandonat cererea sa pentru o indemnizație și a cumpărat afacerea angajatorului. Această înțelegere i-a dat posibilitatea angajatului să cumpere afacerea în

mod corespunzător, iar angajatorului, care dorea să iasă la pensie, să găsească un cumpărător. Interesele ambelor părți au fost satisfăcute. O hotărâre judecătorească nu ar fi putut da o astfel de soluție având în vedere faptul că judecătorul este ținut de limitele litigiului cu care a fost investit și de regulile de drept.

În mediere imaginația părților pentru a găsi o soluție este fertilă. Există, de asemenea, și cazul unui angajat care, după ce a fost concediat, a înființat o afacere în domeniul pieselor turnate. Fostul angajator, care avea probleme financiare, nu i-a putut plăti angajatului o indemnizație mare. Astfel că părțile s-au înțeles ca fostul angajator să cumpere piese turnate de la fostul său angajat. Această soluție prezintă avantajul de a permite angajatorului să deschidă o piață de piese turnate noi și să-i garanteze angajatului un venit anual.

O înțelegere ușor de adus la îndeplinire

Care este rostul de a da hotărâri care nu sunt puse în executare sau sunt aduse la îndeplinire cu mare greutate pentru că nu sunt acceptate? Este folositor să soluționăm procesele în așa fel încât să dea naștere la altele pe viitor?

Medierea a arătat că în materie civilă și comercială au fost găsite soluții în aproximativ 80% din cazuri, soluții care au fost executate fără dificultate și foarte rapid.

Nimeni nu se poate opri să nu compare aceste date cu statisticile referitoare la executarea hotărârilor: aproximativ 45% de recursuri în materie civilă și 62% în litigii de muncă, ceea ce înseamnă că după mulți ani de la

eveniment, instituția jurisdicțională nu a dat încă o soluție definitivă în procentele arătate anterior.

Medierea permite încheierea de acorduri/înțelegeri la care părțile aderă, ceea ce duce la o Justiție mult mai rapidă și mai eficientă. Departe de creșterea costurilor sau de pierderea timpului, medierea, din contră, permite o economie de timp și de bani, atunci când acordurile sunt obținute în mai puțin de trei luni și aduse la îndeplinire în mod voluntar.

Din statisticile Camerei Sociale a Curții de Apel/Recurs din Grenoble, care a încercat un experiment cu medierea, ordonând mai mult de 1000 de medieri între anii 1996 și 2005, reiese faptul că în 15% din cazuri angajatorul propune o sumă mai mare în mediere decât ar fi trebuit să plătească în urma condamnării în primă instanță, pe care o atacă, iar în 45% din cazuri suma negociată în cadrul medierii este egală cu cea obținută în instanță. Rezultă astfel că este incorectă susținerea conform căreia medierea forțază angajatul să renunțe.

Un procent de 70-80% din medieri dau naștere, în trei luni, la acorduri în care câștigă toate părțile și care sunt executate instantaneu din cauză că sunt acceptate. Cvasi-totalitatea celor 700 de înțelegeri pe care Curtea de Apel/Recurs din Grenoble le-a

omologat erau deja executate la audierile pentru omologare.

Un proces flexibil și adaptat

Datorită metodelor sale specifice care permit mediatorului să discute cu fiecare parte separat, medierea înlătură tensiunea și dă flexibilitate procesului.

Dezbaterile contradictorii se întâlnesc în mediere. Mediatorul poate discuta singur cu una dintre părți și să nu îi dezvălui celeilalte conținutul discuției. Această flexibilitate nu poate fi întâlnită într-un proces în fața unei instanțe. Totodată necesită garanții în legătură cu etica mediatorului. De aceea este important ca mediatorii să adere la Codurile Eticii. Medierea nu trebuie să fie un obstacol într-un proces echitabil, în concordanță cu art. 6 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului.

Medierea reprezintă o modalitate de rezolvare a conflictelor. Oferă un răspuns modern la criza din societatea noastră și din justiție.

Traducere și adaptare realizate de Aurora Burtescu

Nota redacției: Materialul a fost prezentat în cadrul Primei Conferințe Internaționale pentru Mediere Judiciară, desfășurată la Paris, în perioada 16-17 octombrie 2009